

Архів України

ОРГАН АРХІВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ РАДІ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

№ 5 (115) 1972

Вересень — жовтень

Рік видання XXVI

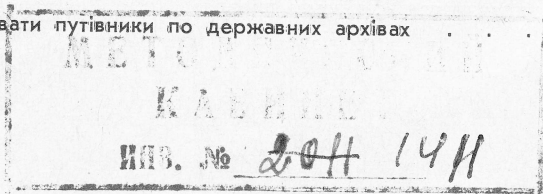
Виходить раз на два місяці

ЗМІСТ

	Стор.
ДО 50-РІЧЧЯ УТВОРЕННЯ СОЮЗУ РСР	
В. Михайленко — Документи про спільну боротьбу трудящих Росії і України проти внутрішньої контрреволюції та іноземної інтервенції (червень 1919 — листопад 1920 р.)	3
Державні архіви напередодні ювілею	
М. Крячок — Центральний державний історичний архів УРСР у м. Києві	15
С. Юсім — Вінницький обласний державний архів	16
В. Смальченко — Донецька область	17
І. Суботіна — Кримський обласний державний архів	19
А. Мільшина — Львівський обласний державний архів	22
І. Биченков — Миколаївський обласний державний архів	23
Л. Адаменко — Харківський обласний державний архів	24
В. Ткаченко — Київський міський державний архів	24
Й. Панчик — Центральна реставраційна майстерня Архівного управління	26
VII Міжнародний конгрес архівів	27
До 250-річчя з дня народження Г. С. Сковороди	34
Р. Ткач — Документи ЦДАЖР УРСР про вшанування пам'яті Г. С. Сковороди в 1922 р.	35

СТАТТІ ТА ПОВІДОМЛЕННЯ

А. Барабой — Вдосконалювати путівники по державних архівах	41
--	----

Шиб А205-108

ОБМІН ДОСВІДОМ

Ю. Ляпунов — Про роботу госпрозрахункового відділу Чернівецького облдержархіву	45
С. Богачук, О. Івахова — Про перевірку фондування документальних матеріалів у ЦДІА УРСР у м. Києві	51
А. Мітьєва — Керівництво архівного відділу Донецького облвиконкому діловодством установ, організацій і підприємств	53
Г. Галдіна — Організація роботи по збиранню документів особового походження в Миколаївському облдержархіві	56
Я. Тифлінський — Деякі питання каталогізації документальних матеріалів	60

ДІЛОВОДСТВО

І. Ізвозчиков — Запровадження стандартів на управлінські документи — засіб підвищення продуктивності праці апарату управління	63
--	----

ДОКУМЕНТИ

Е. Ружицький — Нові дані про останній період життя та смерть Івана Федорова	67
--	----

ОГЛЯД ДЖЕРЕЛ

В. Гусаров — Діяльність Всеукраїнської секції МОДРу за документами 1922—1928 рр.	70
О. Купчинський — Іван Франко в документальних джерелах ЦДІА УРСР у м. Львові	73

КРИТИКА ТА БІБЛІОГРАФІЯ

В. Білан, П. Косуха — Документально — про унію	83
М. Шустик — Селянський рух на Західній Україні (1919—1939 рр.)	85
Я. Мельничук — Дослідження про селян Правобережної України	86

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ

М. Савченко — Літературно-меморіальний будинок-музей О. Є. Корнійчука 88. Зарубіжні архівісти у Києві 89. М. Петухов — Всесоюзна наукова конференція «Про досвід написання історії міст і сіл, фабрик і заводів, колгоспів і радгоспів СРСР» 89. О. Романова — Обласна наукова конференція 90. В. Коновалова — Цінна ініціатива 91. Л. Бойцун — Семінар з питань підвищення кваліфікації завідуючих райміськдержархівами 92. І. Глизь — 50 років архівної справи Білоруської РСР 93. П. Захарчишин — Зустріч естонських і українських архівістів 93.	
---	--

Наші ювіляри	94
------------------------	----

Редакційна колегія:

Головний редактор **О. Г. Мітюков**, **Н. Ф. Вradій**, **П. С. Дишлевий**, **В. О. Замлинський**, **В. С. Коновалова**, **І. П. Кравченко** (заст. головного редактора), **М. І. Крячок**, **В. В. Кузьменко**, **М. О. Місерман**, **М. Г. Савченко**, **З. О. Сендик**, **В. П. Сидоренко**, **В. І. Стрельський**, **Т. В. Студенников**, **Є. П. Шаталіна**

Адреса редакції: 252110, Київ-110, Солом'янська, 24.

Телефони: 76-81-33, 71-97-64, 71-97-63.

АРХИВЫ УКРАИНЫ

Научно-информационный бюллетень Архивного управления при Совете Министров УССР
(На украинском языке)

БФ 10114. Підписано до друку 11.X. 1972 р. Формат паперу 70×108¹/₁₆. Друк. фіз. арк. 6. Умовн. друк. арк. 9,6. Обл.-вид. арк. 9,8. Тираж 17700. Зам. К-128.

Друкарня видавництва «Київська правда», Київ, Леніна, 19.

Зараз в архіві провадиться важлива робота для поліпшення умов зберігання документів — перев'язка в'язок із заміною ярликів.

Вживаються заходи щодо встановлення центрального опалення у всіх приміщеннях архіву.

Підготовка до відзначення 50-річчя утворення СРСР нині у центрі уваги адміністрації, партійної, профспілкової та комсомольської організації архіву. Ми докладемо всіх зусиль, щоб з честю зустріти знаменну дату — 50-річчя Радянського Союзу.

*А. МІЛЬШИНА,
в. о. директора Львівського облдержархіву*

МИКОЛАЇВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ

Підготовка до 50-річчя утворення СРСР сприяла значному поліпшенню роботи колективу Миколаївського облдержархіву. Всі працівники, включившись у соціалістичне змагання за гідну зустріч славного ювілею, зобов'язались план роботи архіву виконати до 22 грудня. Щоб досягти цього, вони щомісячно перевиконують свої планові завдання.

Серед матеріалів архіву і місцевих газет для збірника документів «Комуністична партія — натхненник і організатор об'єднаного руху українського народу за утворення СРСР» виявлено за 1917—1925 рр. 211 документів, складено їх переліки, із 136 документів знято копії. Проводиться виявлення документів і за наступні роки.

У першій половині 1972 р. архів підготував і експонує нині фотогазету, присвячену об'єднанчому рухові за утворення Радянського Союзу.

В обласній газеті «Ленінське плем'я» працівники архіву щотижня публікують рубрику «Хроніка дружби. СРСР — 50». В ній за січень — вересень 1972 р. вміщено 35 інформацій. Друкуються статті і в «Південній правді». Підготовлені також матеріали для виступів по радіо і телебаченню. Для науково-інформаційного бюлетеня «Архіви України» підготовлена стаття «Документи Миколаївського облдержархіву про об'єднанчий рух за утворення СРСР».

У цьому році значно підвищився рівень лекційної діяльності. За дев'ять місяців на підприємствах і в установах Миколаєва наукові співробітники облдержархіву прочитали понад 50 лекцій. Успішно працює організований нами лекторій для учнів «Історія рідного краю».

За нашим проханням у ЦДАЖР СРСР і ЦДАЖР УРСР виявлено і знято фотокопії анкет делегатів I Всесоюзного з'їзду Рад, обраних від Миколаївщини. Ці документи будуть використані у виставці «В сім'ї єдиній», яку готує облдержархів спільно з Будинком політосвіти обкому КП України.

У жовтні ц. р. разом з партархівом ми проведемо наукову конференцію, присвячену 50-річчю утворення СРСР.

Плануються зустрічі з громадськістю міста, подаватиметься допомога народним і шкільним музеям області у підготовці експозицій на честь півстолітнього ювілею багатонаціональної Радянської держави.

*І. БИЧЕНКОВ,
старший науковий співробітник
Миколаївського облдержархіву*

бути виконаною без активної участі завідуючих міськими та районними архівами.

Для поліпшення роботи по вдосконаленню діловодства в установах, організаціях і підприємствах області, підвищення теоретичного рівня завідуючих міськрайархівами, архівний відділ організував заочне навчання за спеціально розробленою програмою, розрахованою на два роки.

Щоб залучити більш широке коло громадськості до контролю за станом документальної частини поточного діловодства і архівної справи в установах, працівники архівного відділу провели ряд комплексних перевірок в установах промислового будівництва й профспілкових організаціях області. Наслідки перевірки були обговорені на нараді керівників цих установ. За підписами начальника комбінату «Донецьквжбуд», голови облпрофради і завідуючого архівним відділом розіслано листи всім цим установам і організаціям про необхідність поліпшення організації діловодства, упорядкування й зберігання документів, згідно з вимогами постанови Ради Міністрів УРСР від 9 червня 1970 р. № 301.

Однак при сучасних вимогах до організації поточного діловодства самого тільки проведення семінарів, читання лекцій та доповідей, складання листів явно недостатньо. Назріло питання про більш стабільні заходи в питаннях поточного діловодства установ, організацій і підприємств.

Нині архівісти повинні прагнути до того, щоб діловодство установ, організацій і підприємств було поставлене на справді наукову основу, а цього можна досягти лише тоді, коли в кожній установі, організації, підприємстві будуть розроблені інструкції щодо організації діловодної справи.

З метою підвищення рівня управлінської роботи радянських установ велику увагу слід приділити навчанню їх керівного складу і, зокрема, на вечірніх та заочних відділеннях вищих і середніх спеціальних учбових закладів. Щодо постійно діючих курсів, то треба домогтися того, щоб там навчалися диференційовано — насамперед керівні працівники, інженерно-технічний склад, тобто безпосередні автори документів, потім керуючі справами, діловоди, секретарі, щоб не тільки зберегти для нащадків документальні джерела, які відбивають славні сторінки історії, а й створити повноцінну джерельну базу для суспільних наук.

А. МІТЬЄВА

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ПО ЗБИРАННЮ ДОКУМЕНТІВ ОСОБОВОГО ПОХОДЖЕННЯ В МИКОЛАЇВСЬКОМУ ОБЛДЕРЖАРХІВІ

Комплектування архіву матеріалами особового походження — справа дуже потрібна. Вона цікава і водночас дуже складна. Наш архів розпочав її в 1967 р., і ми одразу ж відчули труднощі як щодо виявлення й обліку власників особистих фондів, так і в спробі сконцентрувати їх в архіві. Перед цим ми вивчили досвід роботи інших архівів, спеціальну літературу, розробили «Методичний посібник по комплектуванню Миколаївського обласного державного архіву документальними матеріалами особового походження».

У цьому посібнику висвітлюються питання щодо виявлення, обліку і збирання документів особового походження, визначено коло осіб, від

яких мають вони прийматись, встановлено примірні категорії документів, які підлягають прийому на державне зберігання, порядок прийому, принцип фондування, їх оформлення, складено перелік літератури з питань комплектування архіву фондами особового походження. Посібник обговорювався на методичній нараді.

Для проведення цієї роботи в облдержархіві був виділений відповідальний співробітник, перед яким ставились такі завдання: виявлення осіб, матеріали яких мають науково-історичну цінність, облік цих осіб, розшук документів, інформація про одержані матеріали.

Перший етап нашої діяльності полягав у складанні списку Героїв Радянського Союзу, Соціалістичної Праці, передовиків і новаторів виробництва, діячів культури, заслужених вчителів, лікарів, краєзнавців та ін. Нам довелося звернутися до відділу нагород облвиконкому, партійних, профспілкових органів, органів соцзабезпечення, у військкомати, використати друковані джерела, документи архіву, встановити зв'язок з партархівом і краєзнавчим музеєм. Цей список, як правило, поповнюється за рахунок періодичної преси, шляхом виявлення визначних подій та їх учасників. Всі виявлені особи заносяться до персональних карток, де фіксуються біографічні відомості про майбутнього власника документів, дані про його службове і громадське становище, зазначається адреса, домашній або службовий телефон.

Для зручності користування картки систематизуються за алфавітом і в міру виявлення поповнюються додатковими відомостями.

Другим дуже важливим, основним, етапом в нашій роботі є безпосередній контакт з власниками документів і роз'яснювальні бесіди з ними. З картотеки ми відбираємо кількох осіб, з якими і починаємо трудомістку й тривалу роботу шляхом листування і особистих зустрічей.

Перш ніж відвідати людину, яка має цінні документи, ми ретельно готуємось, вивчаємо основні заняття, громадську діяльність цієї людини, її заслуги перед Батьківщиною.

Головна мета першої бесіди — це дізнатись, які ж документи є у цієї людини, ознайомитись з їх складом і змістом, після чого одержані відомості заносяться до персональної картки. Потім ми розповідаємо власникові про доцільність передачі документів на державне зберігання, роз'яснюємо йому його переваги у використанні зданих документів, знайомимо із змістом особових фондів, уже зданих до архіву.

Неодноразові і наполегливі бесіди архівістів приводять до хороших результатів і найголовніше — націлюють власників на більш бережливе ставлення до своїх особистих документів, особливо до рукописів, які часто автори просто знищують.

Трапляється і таке, коли співробітники музеїв випереджають нас і забирають окремі найбільш цікаві документи. При цьому характерно, що власники документів охоче передають свої документи музеям, мовляв, їх там будуть експонувати, а в архівах вони лежатимуть без руху.

Позитивними є безпосередні зустрічі в облдержархіві з тими, хто уже здав частину своїх документів. Ми даємо їм один примірник опису з їх особистого фонду, показуємо, як опрацьовані документи, в яких умовах вони зберігаються. Така форма контакту сприяє тому, що власники документів, пересвідчившись у стані справ, слідом за цим здають до архіву свої найбільш цінні матеріали.

При зустрічі з ветеранами Великої Вітчизняної війни і праці, громадськістю нашого міста, студентами, учнями, співробітники архіву розповідають про зміст і важливість документів, які надійшли в архів, і звертаються з проханням подавати допомогу під час збирання цінних матеріалів.

Завдяки проведеній роботі в держархів почали частіше надходити різноманітні за своїм складом і змістом документи. Так, надійшли ма-

теріали, щоправда, в невеликому обсязі одного з активних учасників робітничого руху м. Миколаєва — І. В. Богатенкова, який з 1896 по 1934 р. працював на Миколаївському суднобудівному заводі, був особисто знайомий з Г. І. Петровським, який працював тут же, і разом з ним брав активну участь у створенні комітету РСДРП(б) в Миколаєві. Документи здала на державне зберігання його дочка В. І. Богатенкова-Тріус.

У більш повному обсязі надійшли документи заслуженого лікаря Української РСР — І. Ф. Лізка (здала його дружина Н. А. Лізко). Серед особистих біографічних документів — матеріали про нагородження І. Ф. Лізка орденом Леніна, присвоєння почесного звання заслуженого лікаря Української РСР, свідоцтво про занесення до Книги пошани як хірурга-новатора, ювілейні матеріали, листи трудящих з винесенням широї подяки, вирізки з газет про його лікарську діяльність, фотографії тощо.

До архіву були здані також документи народного артиста Української РСР — В. Ф. Високова, де містились матеріали про присвоєння йому цього високого звання, адрес, почесні грамоти від різних колективів за активну участь в галузі театрального мистецтва, вирізки з газет зі статтями митця та ін.

Надходили документи і від місцевих письменників. Член Спілки письменників М. І. Божаткін передав на державне зберігання рукопис роману «Краб іде в море», всі матеріали, зв'язані з написанням твору, рецензії і листування з видавництвом. Дещо пізніше — рукопис ще одного роману «Батальйон приймає бій». Л. В. Куліченко здав до архіву рукописи збірника оповідань «Серце карпатського дуба», роману «Передгрозя», п'єси «Інгул — ріка степова», вирізки з газет із своїми статтями тощо. Б. Й. Слободянюк передав на зберігання рукописи своїх повістей «Сонячна долина», «Орлине серце», «На мінних полях», збірника оповідань «Незабутне», відгуки на свої книжки, листування з іншими письменниками.

Різноманітні за своїм змістом матеріали надійшли до архіву від публіциста і критика, педагога, вчителя батька космонавта Г. С. Титова — А. М. Топорова. Вони містять у собі рукописи «Цікавий задачник для розвитку мов і мислення», «Повний курс мови есперанто»; численне листування; статті з питань мовознавства, пропаганди музичної культури, виховання молоді, історії м. Миколаєва; ювілейні і біографічні матеріали.

Передав частину своїх матеріалів на зберігання громадський директор народного музею історії заводу імені 61 комунара краєзнавець Я. Л. Журавель. Серед них — рукопис його книги «Історія Миколаївського суднобудівного заводу ім. 61 комунара», нариси і численні статті з історії м. Миколаєва, історії кораблебудування та ін.

Одним із завдань, що стоїть перед нами, є зібрати спогади й окремі документи активних учасників соціалістичного будівництва.

Радянське суспільство залучило до сфери народного господарства мільйони людей. Розповіді, спогади організаторів і передовиків виробництва про трудові справи радянських людей, їх думки і почуття не тільки доповнять нашу документальну базу, а й допоможуть розкрити силу ідей Комуністичної партії.

Робота по збиранню спогадів і документів активних учасників Великої Жовтневої соціалістичної революції, соціалістичного будівництва, громадянської і Великої Вітчизняної воєн, повоєнної відбудови народного господарства виявилась для нас дуже складною. Ні спеціальних праць, ні посібників щодо критеріїв відбору спогадів на державне зберігання не було. Не розраховуючи на свої сили, обласний архів вирішив залучити до цієї величезної роботи всіх архівістів області.

З цією метою був підготовлений методичний лист «Про збирання спогадів активних учасників соціалістичного будівництва на Миколаївщині». Перед працівниками міських і районних архівів ми поставили завдання насамперед провести широку роз'яснювальну роботу на місцях, використовуючи районні наради відповідальних працівників, пресу, радіо, про велике значення спогадів і передачу їх на державне зберігання. В методичному листі розповідалося про те, як починати цю роботу, до яких органів звертатись при складанні списку знатних людей, чиї спогади матимуть найбільший інтерес, примірний перелік питань, які висвітлюватимуться в них, якими додатковими матеріалами можна користуватись, як спогади повинні бути оформлені, ким засвідчені, чим і як допомогти їх авторіві.

У 1969 р. до облдержархіву почали надходити матеріали. Так, наприклад, персональна пенсіонерка О. А. Воробйова написала про боротьбу більшовиків-підпільників у 1918—1919 рр. за встановлення Радянської влади в м. Очакові; з Баштанського району пенсіонер В. Ф. Гайдук — про боротьбу баштанців проти інтервентів і внутрішньої контрреволюції в ці ж роки; спогади персонального пенсіонера Г. М. Іщенка — про придушення куркульського заколоту в с. Козловому (Нечаяне) в 1919 р., пенсіонера Н. Н. Радкевича — про боротьбу селян за встановлення Радянської влади в селі Братському.

Частина спогадів, що надійшли до архіву, добре оформлена, відбиває окремі конкретні факти і події, які відбулися на Миколаївщині, має біографічні відомості про автора, засвідчена і скріплена печаткою. Однак є й такі спогади, які являють собою сухо написану автобіографію автора, не завжди об'єктивно відтворюють дійсність або ж описують другорядні факти. Такі матеріали доводиться відсилати авторам для уточнення і доповнення.

Слід відзначити, що в основному надходять спогади періоду Великої Жовтневої соціалістичної революції і громадянської війни. Відносно ж періоду відбудови народного господарства, індустріалізації, соціалістичного будівництва в роки перших п'ятирічок, а також відбудови народного господарства після Великої Вітчизняної війни матеріалів приходить дуже і дуже мало. Тут нас чекає величезна робота по розшуку учасників подій, листування з ними.

Всі спогади, які надійшли і були опрацьовані, ми концентруємо в колекцію, яка складається з таких розділів: спогади активних учасників Великої Жовтневої соціалістичної революції; соціалістичного будівництва; Великої Вітчизняної війни 1941—1945 рр.; періоду післявоєнної відбудови (1945—1950 рр.).

Всі матеріали особового походження, які надходять до архіву, підлягають науково-технічній обробці. В цій справі ми також натрапляємо на труднощі, особливо в оформленні матеріалів при експертизі цінності, в складанні схеми систематизації фонду.

Вихід у світ методичних рекомендацій щодо комплектування Державного архівного фонду СРСР документами особових архівів значно полегшив упорядкування фондів особового походження.

Щоб досягти найповнішої концентрації всіх документальних багатств, у своїй роботі ми плануємо широке використання радіо, телебачення, місцевої періодичної преси, експонування найбільш цікавих документів, систематичний зв'язок з партійними і профспілковими організаціями, залучення піонерських активів шкіл до збирання матеріалів, облік найцінніших документів шкільних музеїв, краєзнавчих кутків, кімнат бойової слави.

Тільки спільними зусиллями архівістів області, використовуючи найрізноманітніші методи залучення документів на державне зберігання, можна розв'язати завдання, які стоять перед нами.

Г. ГАЛДІНА

З цією метою був підготовлений методичний лист «Про збирання спогадів активних учасників соціалістичного будівництва на Миколаївщині». Перед працівниками міських і районних архівів ми поставили завдання насамперед провести широку роз'яснювальну роботу на місцях, використовуючи районні наради відповідальних працівників, пресу, радіо, про велике значення спогадів і передачу їх на державне зберігання. В методичному листі розповідалося про те, як починати цю роботу, до яких органів звертатись при складанні списку знатних людей, чії спогади матимуть найбільший інтерес, примірний перелік питань, які висвітлюватимуться в них, якими додатковими матеріалами можна користуватись, як спогади повинні бути оформлені, ким засвідчені, чим і як допомогти їх авторів.

У 1969 р. до облдержархіву почали надходити матеріали. Так, наприклад, персональна пенсіонерка О. А. Воробйова написала про боротьбу більшовиків-підпільників у 1918—1919 рр. за встановлення Радянської влади в м. Очакові; з Баштанського району пенсіонер В. Ф. Гайдук — про боротьбу баштанців проти інтервентів і внутрішньої контрреволюції в ці ж роки; спогади персонального пенсіонера Г. М. Іщенка — про придушення куркульського заклоту в с. Козловому (Нечаяне) в 1919 р., пенсіонера Н. Н. Радкевича — про боротьбу селян за встановлення Радянської влади в селі Братському.

Частина спогадів, що надійшли до архіву, добре оформлена, відбиває окремі конкретні факти і події, які відбулися на Миколаївщині, має біографічні відомості про автора, засвідчена і скріплена печаткою. Однак є й такі спогади, які являють собою сухо написану автобіографію автора, не завжди об'єктивно відтворюють дійсність або ж описують другорядні факти. Такі матеріали доводиться відсилати авторам для уточнення і доповнення.

Слід відзначити, що в основному надходять спогади періоду Великої Жовтневої соціалістичної революції і громадянської війни. Відносно ж періоду відбудови народного господарства, індустріалізації, соціалістичного будівництва в роки перших п'ятирічок, а також відбудови народного господарства після Великої Вітчизняної війни матеріалів приходить дуже і дуже мало. Тут нас чекає величезна робота по розшуку учасників подій, листування з ними.

Всі спогади, які надійшли і були опрацьовані, ми концентруємо в колекцію, яка складається з таких розділів: спогади активних учасників Великої Жовтневої соціалістичної революції; соціалістичного будівництва; Великої Вітчизняної війни 1941—1945 рр.; періоду післявоєнної відбудови (1945—1950 рр.).

Всі матеріали особового походження, які надходять до архіву, підлягають науково-технічній обробці. В цій справі ми також натрапляємо на труднощі, особливо в оформленні матеріалів при експертизі цінності, в складанні схеми систематизації фонду.

Вихід у світ методичних рекомендацій щодо комплектування Державного архівного фонду СРСР документами особових архівів значно полегшив упорядкування фондів особового походження.

Щоб досягти найповнішої концентрації всіх документальних багатств, у своїй роботі ми плануємо широке використання радіо, телебачення, місцевої періодичної преси, експонування найбільш цікавих документів, систематичний зв'язок з партійними і профспілковими організаціями, залучення піонерських активів шкіл до збирання матеріалів, облік найцінніших документів шкільних музеїв, краєзнавчих кутків, кімнат бойової слави.

Тільки спільними зусиллями архівістів області, використовуючи найрізноманітніші методи залучення документів на державне зберігання, можна розв'язати завдання, які стоять перед нами.

Г. ГАЛДІНА